

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на тема

ПРАВНИТЕ НОРМИ КАТО ЕЗИКОВИ КОНВЕНЦИИ

за присъждане на научно-образователна степен „доктор по философия” на Боян Баханов,

докторант към катедра „Философия”, Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски”

От: доц. д-р Димитър Георгиев Елчинов

Дисертационният труд на Боян Баханов е с обем от 195 страници (броят на страниците не включва библиографията). Използваната литература включва 23 източника с характера на нормативни документи, закони и кодекси, както и 127 източника с характера на научни публикации и монографии – 68 на български език и 59 на английски език.

Предмет на дисертацията е анализът на езиковите особености, с които се отличават нормативните актове. В текста ясно личи, че дисертантът има широки познания в юридическата сфера, като неговото предишно образование му помага да предложи експертен прочит на проблема – както философски, така и юридически. Подходът на Баханов може да се определи като конструктивистки, а централната му теза е свързана с допускането, че правните норми са езикови конвенции. Предпоставката, която дисертантът приема е, че правилата могат да съществуват като такива само ако бъдат изразени посредством езика (стр.6). Тук трябва да отбележа, че симпатизирам на този прочит, дори дотолкова, че първоначалното ми впечатление за разглеждания проблем беше, че той е сякаш тривиален. Анализът на Баханов обаче помага да се разкрият някои специфични особености на конструктивисткото третиране на юридическата нормативност, напр. супервенирането на проблемите за справедливостта и свободната воля върху нормативните изисквания, както и въпросът за стойността по истинност на правните норми.

Работата на Баханов отговаря на стандартните изисквания за структуриране на дисертационен текст, като се състои от увод, три глави, заключение и библиография. Логическият и смислов преход между отделните подглави е добре направен, като първата глава предлага въведение в естеството на правото и нормативността, във втора са анализирани по-общи въпроси свързани с конвенционалния характер на правните норми (с

особено интересен акцент върху проблема за превода на правните норми), а в трета глава според мен се постига „кулминацията“ на изложението, като проблемът за недоопределеността на превода на правните норми се отнася към идеята за международно право. Бих казал, че тази идея на докторанта е особено оригинална и може да се смята за централен принос на дисертационния труд.

Ще си позволя една забележка, която може да се разглежда и като първия ми въпрос към докторанта. Според стандартното философско разглеждане на нормативните твърдения, били те регулативни или оценъчни, тези твърдения не са носители на стойност по истинност. В дисертацията си Баханов защитава консенсуалистка теория за истината по отношение на правните норми, като аргументът му е, че правните норми принадлежат към определен префикс, който (отново според Баханов) може да се анализира в рамките на семантиката на възможните светове (стр.65). Стига се до извода, че правната норма е „винаги истинно реализирана в префикса“ и „истинността“ на същата тази норма не може да бъде „реализирана“ в нефиксиран контекст (стр.66-67). Изглежда, че в рамките на префикса, правната норма може да има само една стойност по истинност, извън рамките на префикса – също. Това обстоятелство обаче прави говоренето за „стойност по истинност на правната норма“ абсурдно; за да се анализира стойността по истинност на дадено контингентно твърдение, то трябва да бъде възможно твърдението да бъде както истинно, така и неистинно. Самото въвеждане на контекстуални изисквания демонстрира, че правните норми – ако бъдат разглеждани като твърдения със стойност по истинност – би следвало да са контингентни твърдения. Въпросът ми към Баханов е как можем да се справим с този проблем и дали приемането на подобна консенсуалистка теория за истинността на правните норми не е обвързано повече с нерешими проблеми, отколкото с продуктивни за теорията следствия?

Една от най-важните теми, разгледани в дисертационния труд, е тази за възможността да се говори за единно законодателство на ЕС, което да има реална нормативна стойност (стр.170). Тук Баханов прилага Куайновата недоопределеност на превода между различни езици с оглед на различните правни такива. Голямо предизвикателство за всяка конструктивистка теория е да не изпадне в краен релативизъм. Придаването на правна и регулативна стойност на документи като Европейската конвенция

за правата на човека повдига сериозен философски проблем, който е чудесно разпознат от Баханов – възможно ли е документ с конвенционален характер, който се приема от различни културни и езикови групи, да получи еднозначно тълкуване? Дисертацията обръща специално внимание на процедурите за гарантиране на подобна еднозначност в областта на европейското право (стр.171 - 176). В тази част на текста може би най-ясно проличава стойността на подобно интердисциплинарно изследване, което прилага инструментите на философията за да разреши проблем с огромно практическо значение. Въпросът ми тук е свързан с един от дефицитите, които самият Баханов посочва. На стр. 182 той говори за особената специфика на преводачите в правния дискурс – те не могат да останат „неутрални“, доколкото са пряко засегнати от собствената си интерпретация. Струва ми се, че тази слабост ни връща обратно към проблема за недоопределеността и (за съжаление) предоставя свидетелства, че той не е напълно решен. Ако правните норми трябва да бъдат „тълкувани“ (ibid), то - колкото и да е „специализирана“ процедурата за подобно тълкуване – не означава ли това релативизиране на самото локално разбиране за процедурата на интерпретация?

Приносите на дисертацията са формулирани коректно, като считам, че приноси 6. и 7. са от особено значение, както за съвременната философия на правото, така и за съвременната философия на езика. Забележка имам единствено във връзка с първия от тях – амбициозно би било да се твърди, че тезата за „конвенционалния характер на социалните правила, регулирали междуличностните отношения в предправната обществена организация“ (стр. 39 от автореферата) е формулирана за пръв път от Баханов – както във философията по принцип (каквато е претенцията на автора в автореферата), така и в българската философия. Струва ми се, че тази теза е тривиална и имплицитно (ако не експлицитно) се приема от редица философи. Може би не разбирам правилно идеята на приноса, така че последният ми коментар е свързан с молба тя да бъде пояснена, като например да се отговори на въпроса „Каква е алтернативата на това предправните обществени отношения да са конвенции, т.е. какво друго могат да бъдат?“.

На базата на всички посочени позитиви на текста, считам, че приносите в дисертационния труд са повече от достатъчни, а публикациите на докторанта ясно показват резултатите от неговото изследване и са пряко свързани с тях.

В заключение, убедено гласувам „за“ присъждане на Боян Баханов образователната и научната степен „доктор по философия“.

доц. д-р Димитър Г. Елчинов